EDUSKUNNAN OIKEUSASIAMIES

Eduskunta, Sivistysvaliokunta

LAUSUNTO

24.5.2024

EOAK/2892/2024

Viite: Eduskunnan sivistysvaliokunnan lausuntopyyntö 20.5.2024

ASIA: HE 51/2024 VP; HALLITUKSEN ESITYS EDUSKUNNALLE LAEIKSI YLIOPISTOLAIN JA AMMATTIKORKEAKOULULAIN MUUTTAMISESTA

Eduskunnan sivistysvaliokunta on pyytänyt eduskunnan oikeusasiamieheltä asiantuntijalausuntoa yllä mainitusta hallituksen esityksestä, jolla ehdotetaan muutettavaksi yliopistolakia (YOL) ja ammattikorkeakoululakia (AMKL).

EU- ja ETA-maiden ulkopuolisilta korkeakouluopiskelijoilta vieraskielisessä tutkintokoulutuksessa perittävien lukuvuosimaksujen tulisi jatkossa kattaa koulutuksen järjestämisestä aiheutuneet kustannukset. Opiskelijan oleskeluluvalla maahan tullut säilyisi lukuvuosimaksuvelvollisena. Lakeihin lisättäisiin poikkeus, jonka mukaan tilapäistä suojelua saavat eivät olisi jatkossa lukuvuosimaksuvelvollisia. Hakemusmaksu otettaisiin käyttöön EU- ja ETA-alueen ulkopuolisten maiden kansalaisille.

Tilauskoulutusta koskevia säännöksiä täsmennettäisiin korostamalla korkeakoulujen velvollisuutta huolehtia siitä, että tilauskoulutusta koskevassa sopimuksessa on määritelty tilauskoulutukseen osallistuvan oikeudet ja velvollisuudet ja että tilauskoulutukseen osallistuvat ovat niistä tietoisia. Korkeakoulu ei myöskään saisi järjestää tilauskoulutusta, jos tilaajan tarkoituksena on välittää opiskelijoita korkeakoulun tutkinto-opiskelijoiksi tavoittelevana liiketoimintana.

Lainsäädäntöön lisättäisiin korkeakouluille tiedonsaantioikeus hakijan ja opiskelijan sekä hänen perheenkokoajansa oleskelulupatiedoista sekä säännökset korkeakoulujen oikeudesta luovuttaa tietoja Maahanmuuttovirastolle.

Esitän lausuntonani kunnioittaen seuraavan.

Hakemusmaksu (YOL 8 a §, AMKL 12 a §)

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi Opetushallitukselle velvollisuus periä muun kuin Euroopan talousalueeseen kuuluvan valtion kansalaiselta ja muutamalta muulta poikkeusryhmältä muuta kuin jatkotutkintoa opiskelemaan hakevalta lukukausikohtainen hakemusmaksu. Opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksella säädettäisiin, kuten aiemminkin, maksujen suuruudesta. Maksun suuruudeksi olisi tarkoitus säätää alkuvaiheessa 100 euroa/hakija/lukukausi (s. 35).

Esitettyjen säännösten sanamuotoa lukukausikohtaisesta hakemusmaksusta voitaneen pitää ainakin jossain määrin tulkinnanvaraisena. Säännösten tarkoitus on perustelujensa mukaan, että yhdellä hakemusmaksulla hakija voisi hakea useaan samana lukukautena alkavaan koulutukseen. Nyt esitetyssä muodossa säännös saattaisi viitata hakijakohtaisen kertaluonteisuuden sijaan myös maksun toistuvuuteen tai määräytymiseen tutkinnon suorittamiseen tarvittavien lukukausien mukaan. Säännöksistä ei myöskään ilmene se säännöskohtaisissa perusteluissa todettu, että kansallisissa kaksois- ja yhteistutkinnoissa maksua ei peritä, jos yhteistyökorkeakoulun jo valitsema opiskelija siirtyy opiskelemaan toiseen korkeakouluun.

Tilauskoulutus (YOL 9 § ja AMKL 13 §)

Esityksen mukaan tilauskoulutuksessa on havaittu ongelmia korkeakoulujen ja tilaajien välisissä sopimuksissa ja tilauskoulutusopiskelijoiden oikeuksien huomioimisessa. Olen itse arvioinut viimeaikaisessa ratkaisussani EOAK/5930/2022[1] ammattikorkeakoulun menettelyä tilauskoulutusta koskevassa asiassa.

> Ratkaisussani totesin muun ohella, että sen arvioiminen, onko ammattikorkeakoulun tilauskoulutus julkisen hallintotehtävän hoitamista, kuuluu ratkaisevasti eduskunnan perustuslakivaliokunnan arvioitavaksi. Joka tapauksessa katsoin, että tilauskoulutuksen järjestämisessä on kyse oikeusasiamiehen toimivaltasäännöksessä tarkoitetun julkisen tehtävän hoitamisesta.
>
> Arvioimassani asiassa minulla ei käytettävissäni olleen aineiston perusteella ollut oikeudellisia perusteita puuttua ammattikorkeakoulun menettelyyn. Pidin kuitenkin tärkeänä, että tilauskoulutukseen osallistuvat opiskelijat ovat tietoisia asemastaan, oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan. Opetus- ja kulttuuriministeriö ilmoitti selvityksessään käynnistäneensä säädösvalmisteluhankkeen, jonka tavoitteena on selkeyttää tietyiltä osin tilauskoulutusta koskevia säännöksiä ja säätää korkeakoulun velvollisuudeksi tiedottaa tilauskoulutusopiskelijoille heidän oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan. Pidin ministeriön toimenpiteitä perusteltuina.

[1] https://www.oikeusasiamies.fi/r/fi/ratkaisut/-/eoar/5930/2022

En voi arvioida, missä määrin tai kuinka riittävästi esityksellä ratkaistaan tilauskoulutuksessa esiin nousseita ongelmia.

Lainsäädäntöteknisesti pidän esitettyjä YOL 9 §:ää ja AMK 13 §:ää varsin pitkinä, mikä heikentää niiden selkeyttä. Mahdollisesti säännöksiä voisi selkeyttää myös sisällöllisesti niin, että niistä nimenomaisesti ilmenisi, koskevatko ne vain korkeakoulun ja tilaajan välistä sopimusta vai myös tilaajan ja opiskelijan välistä sopimusta. Näin siksi, että tilauskoulutuksessa korostuvassa sopimuksellisuudessa nämä molemmat sopimussuhteet ovat nähdäkseni merkityksellisiä opiskelijan oikeusturvan kannalta.

Tutkintoon johtavasta vieraskielisestä koulutuksesta perittävät maksu (YOL 10 §, AMKL 13 a §)

Pidän kannatettavana sitä, että tilapäistä suojelua saavien vieraskieliseen tutkintokoulutukseen osallistuvien lukuvuosimaksuvelvollisuus poistettaisiin, jolloin heidän asemansa vastaisi korkeakoulutuksen maksullisuuden osalta kansainvälistä suojelua saavien asemaa.

Oleskelulupia koskeva tiedonsaantioikeus (YOL 90 b §, AMKL 65 a §)

Tietosuojavaltuutetulta mahdollisesti pyydetyssä lausunnossa arvioitaneen esitystä henkilötietojen suojan kannalta.

Apulaisoikeusasiamies
Mikko Sarja

Asiakirja on hyväksytty sähköisesti asianhallintajärjestelmässä.